

D É L

Major Nándor

2.

August az autót felé futott, én a levendulateraszok között kanyargó ösvénynek vettem utam, mielőbb Marióhoz szerettem volna jutni, ő még segítségemre lehet talán, motorcsónakjával folyton a csibészek között forog, hátha kiszivárog valami, ha ugyan nem késő. A lejtőn, egy dombocskán Mandina asszony háza ácsorog, mögötte olaj- és fügefaliget, emlékszem még rá, amikor nyári laknak mondta a nép, de arra már nem, amikor lakatlan volt: Mandina asszonyt akkor száműzte ide kőszívű apja, amikor apáca létére bosszúból gyereket szült; apáca meg azért lett bosszúból, mert nem adták férjhez ahhoz a fiatalemberhez, akivel ugyan háromszor sem sikerült beszélnie kerek életében, noha naponta találkozott vele, és aki soha semmi jelét sem adta, hogy feleségül venné, sőt a gyerek születése után egy asztaltársaságot azzal ugrasztott szét, hogy maga köré mutatott: „Inkább a porba hulljon a magom, semhogy az a liba fogja fel”. Alighanem ott kezdődött a remete lassú kiközösítése.

Mandina asszony nagytörvényű apja városi palotájának szőlőborította verandáján üldögélt egész nyáron hófehér ruhájában s vakító kalapjában, s a veranda közepén levő medencében, amelyben utoljára Mandina asszony fürdött gyerekkorában, naphosszat nézegette a halacskákat: a tengerből folytak be, s oda folytak vissza, ha netalán rátaláltak a másik nyílásra; a nagy ős vezette be a tengert palotájának árkadós udvarába hosszú évszázadokkal előbb.

„Így jó, inkább apáca legyen, semhogy azt a naplopót tudjam vőmül!”, kiáltott fel lánya szökésének hírére, s a kis, nyeles hálóval nyomban egy marékra való apró, gyerekujjnyi halacskát vetett a me-

dencébe, s elnézegette, hogyan falják fel őket a nagyobb halak; jó falatokkal szándékozta itt tartani őket, egy emberének csak az volt a gondja, hogy a medence tövében sápadozó akváriumban mindig legyen elég apró hal, lélekszakadva futott a tengerről, hogy életben maradjanak: gazdájának az volt az álma, hogy egyszer majd sikerül akkorára hizlalnia egy halat, hogy ne férjen ki a lefolyó nyílásán.

Mandina asszonyt, amikor a zárdában kitört a botrány, a nyári lakba számúzték gyerekével; egy évre rá meghalt az apja, kettőre véget ért a forradalom, államosították a hatalmas szőlőbirtokot palotástul, medencéstül, háromra meghalt az anyja, ő meg úgy élt fönt, a nyári lakban továbbra is, mintha mi sem történt volna: lába előtt terült el a város: a házat nem lehetett elmozdítani a dombocskáról.

Naphosszat a fügefaligetben sétálgatott rikító ruháiban kislányával, bújósdit, fogósdit játszott vele; emberemlékezet óta nem volt ilyen hangos a palota és a nyári lak között húzódó liget, amelyben egykoron, tán a középkorban, ápolt dísznövények, rendezett sétányok, lugasok, kőasztalok akadtak bőven, s a régi krónikák szerint hangos multságok meg fenséges költői versenyek is adódtak.

Aztán egyszer csak a messzi városba vitte a lányát Mandina asszony, szárazföldre; később már csak a nyári szünidőt töltötte itthon, majd pedig arról is elmaradozott, s Mandina asszony még elvétve is csak alig ejtett róla szót, de éppoly gondtalanul élt, mint azelőtt; divatjamúlt ruháiban egyenes derékkal s mosolygó arccal rőtta a várost, a sétányokat, nagy ismeretségeket kötött, s bármely témáról órák hosszat el tudott csevegni. Egy időben a múzeumban alkalmazták beszélőkészsége miatt: sok értéktárgynak lába kelt akkor, épp mert szóval lehetett tartani; az iskola később felvette háztartástant előadni: egy éven át hétpecsétes családi titokként őrzött, több évszázados, furcsábbnál furcsább süteményreceptekkel tömte a gyerekeket önzetlenül, s nem értette, miért kéri számon tőle az unalmas tantervet, mért háborognak a fiúk, amikor a Dél Csillaga tüzetes elkészítési módját követeli tőlük, s miért olvasták a fejére, amikor eltávolították, hogy izgató tevékenységet folytatott, mert csupa olyan ételmet használt receptjeiben, amelyeket hírből sem ismert a lakosság ebben az inséges időben, s méghozzá olyan étvággal festette le az ízeket, hogy a gyerekek otthon egyre csak nyeldestek, és félrelökték a krumplistálat.

Sietős volt az utam, el akartam surranni Mandina asszony háza előtt; kőkerítése egyhelyütt beomlott, de esze ágában sem volt megjavíttatni: jó kilátás nyílt az ösvényre. Ha nagy szükségben szenvedtünk a remetével, mindig erre tévferegtem, s Mandina asszony meg is állított mindahányszor; hosszan beszélgettünk, s mindig tudtam, a remetének köszönhetem ezt a figyelmességet, bár soha ki nem ejtette a nevét, s beérte azzal, amit magamról beszéltem el; sohasem engedett el egy-egy csomagocska sütemény nélkül: tudtam, kit illet a küldemény, hallgatólagos cinkosok voltunk.

„Már megint annál a vén papagájnál jártál?“, dörmögte a remete, miközben elfogyasztotta a süteményt; csak egyetlenegyszer sikerült szóra bírom az asszonyról: egy cédulát nyomtam a kezébe, amelyen ez állt: „Harminc küllő együtt tesz ki egy kereket, de a kerék használhatóságát éppen a küllők közti nemlét, úr biztosítja. Agyagot forgatva

csináljuk az edényeket, de az edény használhatóságát éppen a benne levő nemlét biztosítja. Ajtót és ablakot vágva csináljuk a házat, de a ház használhatóságát éppen a benne levő nemlét, a belső tér biztosítja. Ezért a lét hasznót hajt számunkra, a nemlét azonban használhatóságot biztosít"; rekedt nevetésben tört ki, s eldobta a papírt: „Hahaha, miről ábrándozik az a liba: én vagyok az ő nemléte, aki által ő hasznót hajthatna, ha az ő létevel egyesülnék használhatósággal, ugye? Micsoda ősi kínai maszlag!”, s úgy meresztette rám a szemét, mint egy apagyilkosra: Brutus kezéből kicsavarták a tört!

Leforrázva kaptam észbe, hogy azok az apró, megkapó bölcsességek, amelyeket oly nagy élvezettel s oly gyanútlanul hallgattam Mandina asszonynál — hisz oly keresetlenül olvasott fel időnként egyet-egyét —, fondorlatos üzenetek voltak, amelyeket én ártatlanságomban sohasem továbbítottam; merő véletlen, hogy ezt is lejegyeztem: talán szemléletessége ragadott meg.

Egy pillanatra félelmetesnek láttam a remetét: a vesembe lát, bármit is mondok, bármit is teszek: hiszen a könyvtárban is rábukkanhattam volna erre vagy arra vagy a tanítónál, a gyógyszerésznél, de semmi sem segített rajtam: kezében van a dolgok eredete. „De csak az eredete, s ez annyi, hogy a rég elenyészett!”, kiáltottam dacosan, s ahogy rámnézett, gúnyosan, szótlánul, tudtam, érti, mire szól ez.

Télen szerettem leginkább Mandina asszonyhoz betérni; ha odakinn nekiszilajult bóra süvített, hidegebb napokon begyűjtött a tágas nappaliban a cifrán csempézett, itt-ott színehagyott, megrepedezett kaminba — hiszen kályhát is először nála láttam sok évnek előtte —, fátyolt lóbáló, futkosó meztelen lányokat nyaldosott belülről a kellemes, kesernyés szagot árasztó, pattogó tűz, amely kedves patinát adott a szoba haloványan áporodott sűrű szagának. Mandina asszony időnként fázósan a tűzhöz lépett, s ahogy végighúzta a dudoros csempén a hátát, jólesően megborzongott: a lányok csiklandozhatták. Én egy kopott bőrtámlás széken ültem a nagy, fekete ébenfaasztalnál, Mandina asszony pedig a széles heverőre kuporodott, amely hatalmas, földig érő, dús fekete medvebőrrel volt letakarva, úgyhogy a törékeny asszonyka mélyen belesüppedt, s míg hosszú történeteit csevegte, magabafeledkezve cirógatta a medve fényes bundáját.

A heverő végében majd mennyezetig érő könyvszekrény ácsorgott régi, fakó könyvektől roskadozva, a másik végében karcú vitrin, fájánsszal tömve; külön öröm volt, ha Mandina asszony nem feketével, hanem teával kínált, hatalmas, cifra szamováron főzte, amelyben a láng néha puffanva nagyot lobbant, s Mandina asszonyt megannyiszor halálra rémítette, aztán a vitrinből egy-egy csészét, tányérkát szedett elő, s szertartásosan szürcsölgetni kezdtük a teát. Idővel a vitrinben megcsappant az edény, Mandina asszony évente egyszer-egyszer elutazott a messzi fővárosba, s aztán megint csak élte világát; kedvenc csészémet később a patikusnál láttam viszont, többé sohasem kínáltak meg vele.

A kamintól jobbra barna, fényezett fiókos szekrény állt, rajta díszes petróleumlámpa, üvegét festett porcelángömb takarta el, vékony, áttetsző, mint a papír; mielőtt villanyt kapott a város, Mandina asszony nagy gonddal-bajjal ezt gyűjtötte meg alkonyatkor, amikor

már alig láttuk a bútor körvonalait. Ha Mandina asszony a régi családi könyvtárból ide szakadt fakó olasz vagy német könyvekből olvasott fel csevegését megerősítendő, s bájos felszínességgel fordította le a fennkölt mondatokat, a súlyos asztal habkönnyű selyem terítőjén nyomatékul szolgáló jó rőfnyi, elefántcsontból készült, bölcs mosollyal rámmeredő Buddhával váltottam egy-egy megértő, meghítt pillantást.

A nappaliból négy szoba nyílt, kettő jobbra, kettő balra, meg a lépcső fel az emeletre, ahol egy szakasztott ilyen nappali várta a látogatót, négy szobával; egy velencei mester festette be odafent a falakat jó pár száz évnek előtte, a nappaliban körös-körül futószalagként egy vadászjelenet díszel, fölötte, majdnem a mennyezetnél kevély urak és talányos, derék hölgyek sötét olajképei zsúfolódtak össze, középpütt, kiemelt helyen a nagy ős tartotta jobb kezében sisakját, balját meg kardja markolatán nyugtatta, a négy szoba közül az egyik falán tájképek, a másikén portrék, a harmadikén történelmi események, a város török dúlás korabeli csatája is, a negyedikén tengeri viadalok ékeskednek.

Ismertem a ház minden zugát; ha Mandina asszonymak épp szüksége volt valamire, már hoztam is; először akkor vezetett végig a házon, amikor elmondta Mária Terézia ágyának történetét, s nyomban meg is mutatta, a balra nyíló elülső szobában: szokatlanul széles, dúsan faragott, de egyszerű bútordarab.

A királynő egy nyáron a tengeren cirkált, hajója Pinto admirális parancsnoksága alatt úszott, a szomszédos faluból származott ez az ember, s Hórihorgasnak hívták; megszerezte magának az ágyat, s nyugdíjba vonulása után kegyeletből hazahozta falujába, ahol valószínű kis palotát építtetett magának; a háború alatt fölgújították a falut, ott halt meg az admirális utolsó leszármazottja is, az ágyat azonban valaki megmentette.

„Pár évre rá valószínű népszokássá vált, hogy az új házasságok Mária Terézia ágyában töltsék nászéjszakájukat”, mondta Mandina asszony mosolyogva, „éppúgy megvették egymástól, mint a koszorút vagy a bort, és egy sem tartotta meg, mert túl díszesnek találta, s nem tudott vele mihez kezdeni”, vont a szemöldökét jelentősen Mandina asszony, „micsoda találgatás folyt, micsoda mendemondák keringtek, amikor megvettem ezt az ágyat!”, kuncogta, s a kaminhoz ment melegedni és borzongani kissé.

Egy-egy hóbotos turista azóta is fellátogat Mandina asszonyhoz megnézni Mária Terézia ágyát, „Akadt már olyan is, nem is egy, aki ki akarta bérelni ezt a szobát, a többről persze hallani sem akart; ki is kívánna különben itt nálam, ezen a szélfútt dombon megszállni, s nem odalenn a rekkenő tengeren?”, tárta szét karját Mandina asszony. Jót mulatott. Hosszúkarú arca üdén kisimult, állát előre vetette, hangja megpuhult, s törékeny alakját a félhomályban akár bakfislánynak is nézhette volna az ember.

Ezek a hosszú délutánok azzal végződtek, hogy fát daraboltam a ház mögött; Mandina asszony sohasem kért rá, s én sem mondtam sohasem neki, mit végeztem; másnap rá kellett találnia, de harmadnap sem hozta szóba, ha betértem hozzá: mint annyi másról, ami közöttünk s körülöttünk történt, tudván tudtuk, de soha szót nem ejtettünk róla.

„Ó, fiú, de rég láttalak! Tudsz-e már kínaiul?“, kiáltott felém, s én szép lassan felegyenesedtem a kőfalnál: guggolva akartam elszurranni. „Természetesen, Mandina asszony, hiszen kiváló tankönyvem van“, szoltam keserűen, mert tudtam, egyhamar nem szabadulok, „Ó, ez az első szép szó arról a könyvecskéről! Csak tudnád, minek el nem mondták már! A kontárság netovábbjának! Csin, dzin-laj!“, nevetgelte Mandina asszony; ó, micsoda könyv az, csakugyan! aki egy szót is megért belőle, legyen övé Salamon király minden kincse: „Hurrá, tanulók! Nyelvtan nincs! Se rendhagyó igék, se ragozás, se nemek, még csak kopulák se! Rövid szógyökök sorakoznak eredeti formájukban, ahogy megszülettek: én-gyors-tudni-beszélni-kínai-nyelv“, vezeti be Mandina asszony könyvét, amelyet a város nagy fiának, a Kínát elsők között megjárta utazónak nyolcszázadik születésnapjára a város kegyeletéül múlhatatlanul kiadni kötelesnek érezte magát, s aztán áttér alighanem a világ legzavarosabb nyelvismertetésére.

„Magánkiadásom“, mondta játékosan, „manapság már csak ezért is ritkaság“, szolt könnyed öngúnyal; egyébként a nagy felfedező szülőháza mellett lakó asszonyságnál kapható, ő szolgál felvilágosítással a megilletődött turistáknak arról a szörnyű pestisjárványról is, amelyben a nagy férfiú szülőházát, mert lakói járványba estek, elreteszelték és felgyújtották: a falak négyszáz éve állnak úgy, az emléktábla nyolcvanéves, a gyom évente friss.

„Szje, szje, lao po“, nyögtem ki, s kíváncsian indultam befelé: a veranda mélyén, az árnyékban valaki a hintaszékben ringatózott, s halkán, de ércesen nevetett: egerek cincognak így. „Szörnyű baj történt, Mandina asszony“, szoltam befelé menet, „az éjjel kirabolták doktor Manteo sírját, s a temetőcsősz épp az imént vállalta magára“, szemem meg közben belefúrtam a veranda homályába.

„Mit is mondjak?“, torpant meg Mandina asszony, fejét hátravetette kissé, nagy fekete szeme megmeredt, sápadt arca még inkább elfehéredett, simára fésült, kontyos feje ilyenkor akár ősrégi szobrokon is megállta volna a helyét. „Még útközben elmondani, amit az úton hallottunk: ez az erény elhajtása. Ezt mondja az írás. De ez most nyilván nem fontos“, mondta zavartan, s a lugas mélyéből ismét nevetés csilingelt fel: szőke, hosszú hajú, fekete szemű lány volt, fogacskái mint apró, vakító rizsszemek, ahogy a teasüteménybe harapott hintázás közben, ijedten megborzongtam: mind beletörök.

„Csakhogy ez lehetetlen a temetőcsőszszel“, szoltam, s le nem vettem a lányról a szemem, „Elvira, az ám, Elvira“, szolt udvariasan Mandina asszony, „hiszen ismered, fiú, a kislányom“, s Elvira kezét nyújtott, annyi ujjacskája volt, hogy futtában megszámláltam, több-e az őtnél, „Gu nian, vo hen zsun-szin juí dzjan nin“, mondtam, s Elvira felvont szemöldökkel meredt rám: türe szűnni, ez csodabogár; „Ó, micsoda gavallér“, csillant fel Mandina asszony szeme, „azt mondja, hogy boldog, ha láthat!“

Hellyel kínáltak, s én Elvirával szembe ültem: ahogy hintázott, lábai folyton fellendültek, tekintetembe ütköztek, akkorának láttam őket, mintha csupa láb volna ez a lány, éppen úgy, ahogy a fényképeken hatalmasra nőnek az előrebillent testrészek.

„És lehet vele más nyelven is beszélni?“, kérdezte Elvira anyjától,

„Ha okvetlenül fontos”, néztem a szeme közé, de meg sem rebbent a tekintete; ahogy az ajka előrecsúszott, láttam, érti a kihívást; „Ó, hogyne, még hozzá milyen választékosan!”, dicsért Mandina asszony feleslegesen és gyanútlanul, s ez a kisiklás tüstént izgalomba hozott.

Fodros habfehér ruhában álldogált a sétányon egy szőke kislány, hajában kék szalag, lábán fehér térdharisnya, hat lépcső le a szirtekig, ott zúg a tenger, fekete vászon nadrágocskában a víz alá bukok és újra alá, csodás kagylócskákat hozok fel, „Elvira, ne menj oda, beleesel!”, szól anyukája a padról, egy görbebotos úrral nevetgélnek, a kislány lejön a lépcsőn, „Adj nekem is egyet”, mosolyogja, „Mit adsz érte?”, kérdem, a kislány álldogál, előrehajol, homlokon csókol, fülig pirulok, kezébe nyomom mind a csigákat, újra a tengerbe vetem magam, gyűjtöm a kagylókat újra, ahányszor felbukkanok, mindegyiket felmutatom neki, szebbnél szebbek, már ismét fönn áll a sétányon, többé le nem jön.

Fenn a város felett felmászok egy kőfalra, párszor már megdézsmáltam itt a fügefákat, a szőke kislány egy fügefa alatt lakmározik, égő narancssárga ruha rajta, fehér térdharisnya, „Adjál egy fügét”, mondom neki, ijedten fölugrik, „Nem adok”, kiáltja dacosan, „Kagylókat adtam neked a tengeren”, mondtam, „Te, kagylókat? Nem te adtál!”, kiáltotta, felkapott egy kavicsot, felém dobta, nem ért el hozzám, csak ültem tovább a kőkerítésen, mozdulatlanul, a lány megremült, futásnak eredt a ház felé, anyjáért kiáltozott. Többé nem láttam. Sok fügét ettem. Egy kosárra valót a kőfalhoz vagdosztam.

„De talán fontosabb most: miben lehetünk a temetőcsősz segítségére?”, kérdezte felhősen Mandina asszony, én meg igyekeztem megnyugtatni, hogy sok barátja van, jobb belátásra bírják majd, „Inkább azon lennék, hogy az igazi tetteseket mielőbb kézrekerítsük; épp ezért igyekeztem a városba”, mondtam, s Mandina asszony nyomban meg is nyugodott, „Nem, az lehetetlen ezzel a temetőcsőszszel”, mondotta ellentmondást nem tűrő hangon, s mint aki ezzel máris elhárított minden veszélyt, ismét visszatért derűs kedve.

„Majd eleresztettem a fülem mellett”, kapott észbe Mandina asszony, s miközben egy bambusz karosszékre ült, örökké nyugtalan tekintete egyre rajtam repdesett, „sohasem hittem volna, hogy ilyen közhasznú cselekedet megfordulhat a fejedben: elfogni a rablókat! Ebből a diósból vegyél, az a legfinomabb”, kínált meg kecses mozdulattal: e fölött az apró csontú ötvenes asszonyka fölött mintha megállt volna az idő; „Sohasem titkoltam: az emberek javára cselekedni, ennél aligha akad nagyobb öröm”, szóltam elhamarkodva s kissé esetlenül, „Nahát”, álmélkodott Mandina asszony, „alig ért nagyobb meglepetés életemben! De hiszen a szemlélődés és cselekvés kettő!”

Tűkön ültem, arról kellett szólnom, amiről mindig hallgattam, minden szó kínnal szakadozott fel belőlem: „Esővíz helyett ivóvizet adni az embereknek: ez megragadott; emlékezzék, mindvégig segédkeztem a mérnökknél”, Mandina asszony szája elé tette pici mutatóujját, „Azt hittem, csak a mutatvány érdekel: az erő bűvölete ott, ahol már senki sem boldogul vele. De ha nem is ez ragadott magával, gondolom, hogy segédkezni vagy cselekedni nem egyre megy”, mondta, „sziklákat hengergetni vagy vizet adni nem ugyanaz”, pöntyögte két süte-

mény között, s közben mintha meg is nyalta volna az ujjá hegyét, „Csak láttad volna, Elvira, azokat a sziklákat!”, vetette oda lányának, s kezével akkora kört írt le, hogy tíz méter távlatában egy házat tett volna ki, ötven méterében meg egy valóságos hegyet.

„Máshoz nem tud fogni az erejével?”, szólott Elvira egyre csak hirtáztatva, s olyan ártatlan képpel nevetett, mint az illetlenül kotyogó gyerekek a megróvó és felháborodott tekintetek pergőtüzében, amikor kényes helyzetet teremtettek, és kézen fogva elvezetik őket. „No, de Elvira!”, fordult felé meglepődve Mandina asszony, aztán zavarát halk kacajjal palástolta, jámbor, elnéző pillantást vetett rám, és süteményt tartó két ujjával beszédesen a lány felé legyintett egyet; megint nem értett a szóból, a kisiklás megborzongatott: Elvira hosszúknézéssel szemé derűsen ragyogott, pirinyó állkapcsa és állacska fáradhatatlanul örölt; piszkos vászonnadrágom nagy foltokat hagy majd hófehér ruháján, ha ráfékszem.

„De lám, a mérnökök dolgavégezetlenül tértek haza”, mondtam halkán, s mulattatott: Elvira még majd hőskori vitézt vagy légvárak kissé hibbant, de vad erejével rokonszenves ostromlóját látja bennem”, „a nagy tett pedig még mindig emberére vár”, mondtam, s Mandina asszony szeme menten felragyogott, lelkes izgalommal vizsgálgatott, „Ó, hát ez nagyszerű! De mért élsz akkor ilyen kóbor életet? Emberek között támogatásra is lelhetnél! Képzeld, Elvira, fönt lakik az erődben. Valamiféle hőskori életet él!”, intett a dombtető felé.

„Az igazán izgalmas lehet”, csillant rám a lány szeme, „Képzelheted”, szólott az anyja, „egy szál deszka az ágya, két kővel támasztotta alá; azt is mondhatnám, hogy a levegőben hál: képzelheted, mit fog fel egy deszkaszál ekkora emberből!”, s kedvtelve pihent meg rajtam a szeme, „Ó, hát akkor csupa szálka a teste!”, szólott Elvira, s Mandina asszony tekintete már megint zavartan repdesett, s mert rávágtam: „Igen, még gyalulatlan!”, megkönnyebbülten kacagott fel: belementem a mókába; Elvirával összevillant a tekintetünk, majd felfalt a szemével.

„Más az, idelent nap nap után robotolni azért, amit én a szabadban is meglelek, s más az emberek javára kedvtelésükre cselekedni: mindig szabad vagyok erre”, szólottam, s Mandina asszony ábrándosan nézett rám: „Érdekes, mindig másként képzeltelek; várj csak, épp a napokban akadtam rá az írásban, egy részre, amelyről azt hittem, szakasztottan rád illik, várj csak”, felkelt, s eltűnt a házajtó éjsötét üregében.

Az írás Mandina asszony számára mindennemű bölcsek vaskos könyvei, úgy szokta levenni őket a földszinti nappali polcáról, ahogy tiltott fáról szakítja az almát az ember; elsárgult lapjaikat nézni, enyhén dohos szagukat belélegezni, pergamenes lapozgatásukat hallgatni, puha szattyán kötésüket tapintani: mindig megnyugvást szerez. Le nem tudtam venni szememet Elvira almányi kis kebleiről, „Mire vársz?”, szólott halkán, ringatózva, felkaptam a fejem, süteményecskéjét nézegette, morzsányit csipegetett csak belőle rizsfogacskájával.

Egy bárka fedélzetét mostam pár darab rézpénzért, a gazda pityókásan dudorászva ballagott le a lépcsőn a bárka gyomrába, tompa zuhanás, recsegés, csattogás, a lépcső tövében véresen fekszik, lábák és zsákok rajta, néz föl rám nagy kék szemével, földbe gyökerezett a

lábam, „Mire vársz?”; anyám mosott, vizet forralt egy öblös agyag-lábasban, sísteregve futott ki a víz, sehól a vége, lekapta a tűzről, futott mindkét kezére, reszkető kézzel tartotta, hol a szék, hol a szék, ültem rajta halálra váltan, lábam a földig sem ért még, „Mire vársz?”; nénikémnel a hegyről jöttünk, füveket szedett lába borogatásához, a kigyó, a kigyó, ágat hasított le a fáról, derékba kapta vele, nyomta, nyomta, tekergett a farka, csapkodott a feje, követ, követ, „Mire vársz?”; Berttel az erődben heverésztünk, „És majd gombatelepet rendezünk be a barlangban”, szóltam nevetve, csak úgy rengett belé a fal: a mennyezet recsegett-ropogott, a remete jött le, fönt aludt délután a tetőn, Bert fölugrott, két kezével tartotta a kettérecscent gerendát, kő potyogott, szúrágta korhadt deszka hullott, dohos por szitált, fogaim közt csikorgott, még ma is érzem kesernyés ízét, térde rogyadozott, arca eltorzult, se tartani, se elengedni, lábom mintha le volna láncolva, „Mire vársz?”; mindig akad döntő pillanat, amikor csak megigézve állok és állok.

Ültem magamba roskadva: igen, előrehajolok majd kissé, átölelem a lábát, megsókolom a térdeit, és középük fúrom bozontos fejem: egész idő alatt a hajamat simogattam, rég borbélyhoz kellett volna már mennem vele, de nem bánom, lenne bár mégoly bozontos az üstö-tököm, kicsiklandoznék vele a bőreből mégoly szibbadó ölü erkölcsös lányokat is; „Mire vársz?”, szólt halkán Elvira, „Mindjárt jön”, dadogtam, s combomra szorítottam a kezem, hogy ne remegjen.

„Egy ember azon panaszkodott”, jelent meg az ajtóban máris Mandina asszony, „hogyan van egy hatalmas fája, csodájára járnak, de oly göcsörtösen nőtt, hogy az ács még csak egy pillantásra sem méltatja: csak útban van, hasznavehetetlen. A bölcs erre ezt mondta: „Hát miért nem ülteted át olyan helyre, amely semmire sem használható, valamely széles és elhagyott mezőre? Ott aztán teljes nem-cselekvésben kóborolhatnál körülötte, teljes szabadságban aludhatnál alatta. Korai pusztulást nem hozhat reá sem balta, sem fejsze; a dolgok mitsem árthatnak neki, hiszen semmire sem használható fel. Hogy semmi sincs, amire fel lehetne használni, az hogy is adhat okot elkeseredésre! Hatalmasnak lenni: ez a képessége! Nem találó, fiú? Úgy képzeltem, hogy ez pontosan rád illik”, szólt Mandina asszony ábrándosan.

Elállt a lélegzetem: ez is üzenet volt: a hasznavehetetlen fa árnyékában szabadon heverészni, „Ó, ez nem rám, hanem a remetére illik”, szaladt ki a számon, s menten ijedten meg is bántam; Mandina asszony azonban, kissé márványos mosollyal úgy tett, mintha nem hágtam volna át csörömpölve a hallgatólagos cinkosság üvegfalán.

„Gondolod? Nekem úgy tűnik, belőle hiányzik a hatalmasság”, szólt látszólag zavartalanul, s vibráló szemeim előtt egyszeriben feltárult ennek a felszínesen csevegő életnek minden mélysége: a fa, amely alá nem lehet szabadon leheveredni, nem hatalmas fa, legfeljebb csak annak látszatában tetszeleg; a nemlét, amely nem a küllők léte közé feszül, nem nemlét, legfeljebb csak annak a látszata: önmagában üres semmi; a remete feltartóztathatatlanul egyre zsugorodott előttem, míg csak mákszemmé nem enyészett, fájdalmasan kiáltottam utána magamban, állj meg, jajgatva futottam felé, nézd az én erőmet, tenye-

rembe veszek, a mákszem is égig nő benne, verjen gyökeret a véremben, ereim tekervényébe hatoljon, talpamat tüskék sebeztek fel, hiába futottam, beláthatatlan kavicsstengerbe fúttam előlem a szél.

Mandina asszony az eszményét álmolta bele üzeneteibe, nem sekélyes ábrándjait; színe azt mutatta, amilyenek látni szerette volna az embert, azt az egyet, fonákja, mint a lenyomat, azt, aminek elesettségében látta. De megnőtt tisztelem ellenére lassan előntött az elkecseregés: a veréb csak veréb, s nem fogyatékossága, erénye inkább, hogy nem akar kék madár lenni, csupán csak azért, mert mindenki azt kergeti s egyre áhítozza; verébnek lenni, ha veréb, nagyobb, mint hamis tollakkal káprázni: a semmi csak semmi, de annak kell csupán lennie, ha nem valami: sem lét, sem nemlét.

„Ó, hát egészen megfélekedtünk róla: hiszen ennek a szegény temetőcsósznek nincs aki ebédet vigyen!”, esett hirtelen gondba Mandina asszony, s már fel is pattant. „Majd keríték valamit hirtelenében”, indult a konyha felé. „Ámbár lehet, hogy már ki is szabadult”, mondtam, s tüstént elhallgattam, mert Elvira szikrázó tekintetében botlottam; Mandina asszony fél úton megtorpant, „Igen, legjobb volna át nézнем a szomszédba, talán tudnak felőle valamit”, mondta, aztán ránk nézett, a virágállványról egy kazettából kártyát szedett elő, mosolyogva az asztalra tette, „Csak szórakoztatok, már itt is vagyok”, hosszan néztem utána, amint a kijárat felé távolodott.

Cipőkopogása már rég elenyészett, csak akkor néztem Elvirára. Jó öt percnyire van az első ház, a városka szélén. Elvira úgy csipegette belemerülten morzsánként süteményét, mintha máséhoz nem is értene. Átöleltem a lábszárát, a hintaszék megállt, lekuporodtam hozzá, államat a térdére tettem, s úgy néztem fel rá.

„És most?”, kérdezte halkán, szemezgetés közben. Elborultan haraptam bele a térdébe, s csak azt éreztem, lába nekemfeszül, s repültem hanyatt a veranda kőkerítésének, feldöntve az asztalt; szanaszét szállt a kártya, csörömpölve tört ízzé-porrá a süteményes tál, szerteszóródott a sütemény, a hintaszék bukfencet vetett, s felakadt a falban, égnek meredő széklábak közül láttam, Elvira ringó derékkal tűnik el a házaajtó sötétjében, ruganyos farán majd szétreped a habfehér szoknya.

„Mindegyik egyforma mamlasz”, csilingelte a szoba mélyéről, „egyik sem tudja kivánni a sorát”; ijedten kapkodtam a kártyákért, aztán rémülten szedegettem a süteményestál cserepeit, s nézelődtem, hova rejthetem őket, „Mert mindegyik saját magára gondol csak: essünk túl rajta mihamarabb”, pattogta odabentről, s neszezés meg halk léptek hallatszottak ki; a lugas közé dugni, nem, kilátszik, a szemetesvödörbe, nem, megtalálják, marokra fogva futottam vele a ház mögé, a száraz, elcsenevészedett fű közé rejtem, nem, kifehérlük, egy sziklát mozdítottam ki helyéből, alá dugtam a cserepeket, s mikor ráhengettem a követ, úgy csikorogtak, hogy elvásták a fogam.

„Aztán meg mind visszahőköl; most mire vársz?”, csilingelt odabentről, hol az egyik szobából szólt, hol a másiktól a földszinti öt közül; négykézláb másztam a veranda kövén, egyenként szedegettem a süteményeket, „Miért nem megy az ilyen rablókra vadászni; hátha csak föl akarom tartani, hogy a cinkosaim egerutat nyerjenek: lehet,

hogy javítóintézetből jövök, azért voltam oly soká távol”, s egyre-másra csapódtak az ajtók, megannyi halálos lövés: hiszen hová is indultam, büntetlenül futni hagyom az önkényt, kártyavárként omlik össze az értékek vára, s alátemet így négykézláb az omladék.

„De se velem, se nélkülem; gyáva erre is, gyáva arra is: sziklákat görgessen hát az ilyen egy életen át!”, nyilaltak belém odabentről a dacos dobbantások; a konyhába rohantam, szememmel végigkaszáltam a vitrineken, előszedtem egy süteményestálat, békés táj volt belefestve, felette, a felhőkben meztelen angyalok lebegtek, mind közējük szórta az asztalról a süteményt, hadd csipegessék.

„Szálkás a teste, szálkás a nyelve: még szava sincs a mamlaszának!”, földhöz vágtam a félig összeszedett kártyát, a házajtóhoz rohantam, nekitámaszkodtam, „Bármikor visszatérhet, az ég szerelmére!”, nyögtem, s vörös karikák táncoltak a szemem előtt, hullarablás, javító, volna-e erőm hozzá, ha bizonyosat tudnék róla, „Estig aztán nem! Szíven találtad a remetével!”, kopogtak rajtam a szavak, s csak egy repülő, halovány árnyat láttam odabenn a koromsötétben, hol itt zörrent egy szék, hol amott koppant egy üveg.

„Hát gyere csak be, ha mersz, lehet, hogy csak egy gyereket akarok tőled; gyávább vagy még attól a gyávától is, apácának kellett lenni hozzá, hogy elbolondíthassák”, megfogni az öt szobában, s az emeleten még ötben; szétverni mindent, csak úgy lehet, induljon meg a föld, szakadjon le az ég; só marja a szemem, vérem vagy verítékem, dobolás hasogatja a fülem, vérem vagy kopogó léptek, méreg marja a nyelvem, epém vagy térdeden kiserkent véred, elfordultam, „Hahahaha, bakák csapnak csak ekkora menetelést!”, s a kapu felé ténferegtem.

„Fiú”, szólott utánam halkán Elvira az ajtóból; szakasztott ilyennek álmodtam: két részből állt a teste, derékig a bakfislányok nebántságvirág törékenysége, azon alul: ekkora lábak diadalívét állíthatnának díszmenetelő katonáknak, ekkora medencét ugyan mire is teremthettek?

Egyet léptem, s eltűnt az ajtóból, félelmetes csend tátongott a tágas nappaliban, amikor elnyelt a koromsötét ajtó, Elvirát a heverőn találtam összekuporodva, ekkora medvebőrt életemben még sehol sem láttam, Mandina asszony üldögél itt, felolvass egy-egy töredéket bölcsei könyvéből, két marékkal téptem bele a medvebőrbe, belevesztem ebbe a rengetegbe, aztán megmozdult alattam a föld, s valahonnan messziről rémlik, hogy székek borultak fel, könyvek potyogtak le, a kapu csapódott, és léptek kopogtak, „Fiú, te hárfázni tudsz, fiú, hárfázni!”, sutbogta Elvira, és egyszer csak minden elcsendesedett, Elvira hozzámbújt, úgy vert a tenyeremben a szíve, mint egy ijedt nyuszié, s nem szűnt meg csókolgatni. A verandáról halk sírás hallatszott soká, aztán az is elcsendesült.

Már szürkült, amikor halkán az ajtóhoz lopakodtam, odakinn, háttal felém, a bambuszszékben Mandina asszony üldögélt mozdulatlanul, a szürkülő olajfaligetet és a dombtetőt nézegette rezzenéstelenül, úgy ült, hogy észrevétlenül kisurranhassak a háta mögött, ha épp akarok: ismét a cinkos alázat, miért is? miért?

Odaléptem hozzá, vigyázva, nehogy a szanaszét hányt kártyára tapossak, lehajoltam a kezéhez és kezet csókoltam neki, nem húzta el tőlem, „Ta dze dzi je dzsi-dao hao-bu liao”, mondtam neki, „Te vagy az én egyetlen szorgalmas tanítványom”, szólt halkán, „Tudom”, válaszoltam csendesen, s fáradtan indultam a kapu felé: Mario épp akkor szállt tengerre halászaival.

(Folytatása következik)